ELEMENTE DE PSIHOLOGIE ÎN OPERA LUI C. I. PARHON

I. BAZELE MATERIALE ALE AFECTIVITĂȚII

DE

I. STRĂCHINARU

Serviciul de neuropsihiatrie infantilă, Iași

Ideile psihologice ale unui gînditor se află în strînsă legătură cu concepția sa despre lume, cu modul său de a înțelege problema raportului dintre materie și conștiință, mod care se reflectă în activitatea și opera sa. Evident, singura orientare științifică a concepției despre lume o oferă materialismul dialectic întrucît nu admite o ruptură între conștiință și materie, ca în dualism sau în paralelismul psiho-fizic, nu reduce materia la conceptul de idee, ca în idealism sau spiritualism, și nici nu identifică conștiința cu materia, în înțelesul de secreție a creierului. Materialismul dialectic afirmă existența fenomenelor ideale și a fenomenelor materiale care, departe de a se nega unele pe altele, constituie aspectele uneia și aceleiași existențe. În dezvoltarea acestei concepții științifice despre lume, ideile psihologice ocupă un loc important și tocmai de aceea reliefarea lor este semnificativă pentru cunoașterea gîndirii unui cercetător.

Din punct de vedere istoric, descifrarea proceselor de reflectare a lumii obiective în creierul omului, ca fenomene psihice, de conștiință, a parcurs un drum lung, întortochiat și adesea lipsit de perspectiva unor vederi unitare din partea autorilor care au încercat dezlegarea acestei probleme. Calea științifică de studiere a proceselor reflectării s-a deschis de-abia în a doua jumătate a sec. XIX datorită progreselor realizate, în domeniul fiziologiei sistemului nervos. Trebuie subliniat însă că influența acestor realizări asupra psihologiei nu a fost întotdeauna resimțită în măsura și în forma dorită, deoarece mulți dintre cercetătorii respectivi au dat o interpretare idealistă descoperirilor lor. A fost însă în folosul științei faptul că în această perioadă școala neurofiziologică rusă (Secenov, Vvedenski, Pavlov, Behterev, Uhtomski) a stabilit legile activității creierului, indicînd un nou drum științelor care se ocupă cu cunoașterea ființei umane.

În țara noastră, C. I. P a r h o n, folosind intens metoda experimentală, obține date noi și fecunde nu numai în domeniul medicinei, ci și în al psi-

hologiei. Vasta sa activitate medicală cuprinde și unele probleme particulare ale psihologiei, așa cum atestă lucrările: *Asupra glandelor cu secrețiune internă și raporturile lor cu patologia mentală și psihologia; Obiectul neurologiei și psihiatriei; Psihozele afective; Încercare de grafologie științifică; Asupra raporturilor dintre frică și percepția frigului; Prin ce mecanism influențează muzica asupra afectivității; Considerațiuni asupra psiho-fiziologiei afectivității; Introducere în studiul psihiatriei ș.a.*

Studiul acestor lucrări științifice arată că ideile lui C. I. Parhon despre psihic izvorăsc din concepția sa materialist-deterministă conform căreia activitatea psihică este rezultatul activității creierului și a întregului organism. Procesele psihice, atît cele normale cît și cele patologice, nu pot fi cercetate în afara schimburilor petrecute în funcția și în structura organismului sub influența factorilor de mediu fizic și social. Drept consecință a acestei orientări deterministe, învățatul romîn împărtășește convingerea că dezvoltarea psihologiei, prin cunoașterea temeinică a fenomenelor psihice, nu se poate face numai în bibliotecă, ci necesită, în primul rînd, cercetarea vieții sociale, a proceselor de muncă, a raporturilor complexe dintre oameni dezvoltate în lupta lor cu natura și pentru progresul social. Totodată, pentru ca cercetările de psihologie să poată răspunde rigurozității științifice, C. I. Parhon arată importanța studierii proceselor psihice în laboratorul psihologic, experimental. Astfel, el susține, încă din 1913, înființarea în țara noastră a unui laborator de psihologie și fiziologie normală, menit să ajute la studiul comparativ al fenomenelor de patologie mentală, situîndu-se în această privință alături de cei mai înaintați psihofiziologi de la sfîrșitul secolului trecut și începutul secolului nostru (Ribot, Behterev, Lange, James, Vallon, Janet, Piagét, Thorndike). Conducătorii statului din acel timp nu au sprijinit însă ideea creării unui laborator de psihologie, dar C. I. Parhon a înscris această disciplină în cadrul societății de științe medicale pe care a înființat-o la Iași în 1918: *Societatea de neurologie, psihiatrie, psihologie și endocrinologie.*

Această societate a avut ca organ de publicitate un buletin cu același titlu, iar în cadrul ei s-au ținut comunicări de psihologie chiar din primele ședințe. Între acestea amintim: *Încercări de grafologie științifică* de C. I. Parhon, *Psihologia minciunii în timp de război* de Petre Andrei, *Psihologie și Justiție* de I. Pojoga, *Observații psihologice asupra războiului* de G. Preda ș.a.

În concepția lui C. I. Parhon, psihologia, ca și științele medicale, se ocupă de cunoașterea omului ca unitate somato-psihică în condiții normale și patologice. Medicul este cu deosebire preocupat de cunoașterea legilor care dirijează viața somatică, organică, iar psihologul de cunoașterea legilor care guvernează viața psihică, înțeleasă ca rezultantă a activității complexe a organismului. Cercetarea proceselor psihice morbide nu e posibilă fără cunoașterea proceselor psihice normale, căci, în această privință, drumul pornește de la normal spre patologic și nu invers. În felul acesta psihiatria și psihologia se află într-un raport de permanentă reciprocitate. Cunoașterea aspectelor morbide îl ajută pe psiholog să prevină devierea fenomenelor psihice normale, iar cunoașterea fenomenelor psihice normale îl ajută pe medic la vindecarea fenomenelor patologice. Ambii trebuie să privească omul, fie el bolnav, fie sănătos, numai în perspectiva personalității ca întreg.

Pornind de la ideea că „viața psihică nu este legată numai de creier sau de sistemul nervos central, sau chiar central și periferic, ci tot organismul o influențează“ [3, p. 22], C. I. Parhon studiază, în această înțelegere materialist-determinată, mecanismele de producere a fenomenelor psihice.

În cele ce urmează, intenționăm să scoatem în evidență ideile psihologice pe care C. I. Parhon le-a dezvoltat în lucrările sale privind afectivitatea.

Primele cercetări ale autorului asupra vieții afective se referă la mecanismele prin care muzica influențează afectivitatea.

Referindu-se la caracterul triplu al senzațiilor (intensitate, specificitate și tonalitate afectivă), C. I. Parhon arată că „tonalitatea afectivă“ se prezintă ca o trăsătură oarecum independentă față de celelalte două caractere ale senzațiilor, ca o senzație aparte cu o intensitate proprie. Ea este posibilă datorită reflexelor produse de sensibilitatea viscerelor, adică a reflexelor determinate de diferite senzații specifice ale aparatelor respirator, circulator, digestiv. Și dacă specificul de senzație aparte al „tonalității afective“ din cadrul tuturor senzațiilor nu poate fi contestat, atunci originea periferică a afectelor apare ca neîndoielnică: „stările afective rezultă din ajungerea pînă la conștiință a impresiilor ce se produc din funcționarea diferitelor organe, țesuturi, din modificările ce au loc în ele în fiecare moment“ [3, p. 22].

Sînt bine cunoscute cele două teorii psiho-fiziologice care în primele decade ale secolului nostru își mai disputau încă mecanismul afectelor.

Prima teorie, teoria originii centrale a emoțiilor, își are temeiul în persistența mișcărilor de expresie mimică la animalele cărora li se secționează măduva spinării printr-o secțiune practicată transversal dedesubtul nervilor frenici (Sherrington), precum și în manifestarea unor stări afective adecvate împrejurărilor experimentale ale animalelor decapitate și ținute în viață prin circulație artificială (Sommer, Heymans).

A doua teorie a mecanismului afectelor este teoria originii periferice, susținută de Lange, James, Ribot, Cannon, Waston ș.a., care arată, dimpotrivă, că afectele reprezintă traducerea în conștiința noastră a modificărilor periferice care au loc în diferite organe și țesuturi în anumite împrejurări.

C. I. Parhon, pornind de la afirmația lui Ziehen, după care totul este senzitiv în ființa noastră, și de la accepțiunea relativ unanimă a psihologilor conform căreia toate senzațiile și percepțiile au un punct de plecare periferic, consideră că „stările senzitive de un gen special, numite emoții și sentimente, afecte, nu pot face excepție de la ceea ce este o lege generală în fiziologia sensibilității“... „Impresiile afective trebuie să aibă un punct de plecare periferic, să fie conduse prin fibrele nervoase spre centrii intermediari și în cele din urmă spre scoarța cerebrală unde să se producă fenomenul afectului simțit: plăcere, neplăcere, durere, frică, mînie etc. [3, p. 55].

Deosebit de aceasta, caracterul de independență al coeficientului afectiv al senzațiilor, ce rezultă din faptul că acesta „poate să fie același sau foarte apropiat pentru senzații diferite“ și că „senzații de natură diferită pot fi echivalente din punct de vedere afectiv“ [3], ne sugerează încă și mai mult drumul propriu către mecanismul intim al afectelor. Coeficientul afectiv, existent în toate senzațiile alături de elementele specificității și intensității, apare ca ceva independent supraadăugat, ca o senzație aparte din care cauză

i se atribuie o individualitate proprie. Acest element însă „rezultă în conștiința noastră în urma modificărilor ce iau naștere în diferite organe și țesuturi, sub influența excitanților senzoriali și senzitivi".

Să vedem acum care este opinia învățatului romîn despre mecanismul intim al producerii afectelor și cum a ajuns el la identificarea acestui mecanism?

Diversele excitații (tactile, luminoase, sonore) „în drumul lor spre creier — arată C. I. Parhon — excită pe calea *colateralelor reflexe* centrii diferitelor aparate și sisteme, circulator, respirator, digestiv etc." [3, p. 56], determinînd modificări în funcțiunea acestora, modificări care impresionează la rîndul lor terminațiile senzitive viscerale, prin intermediul cărora pornește un nou curent centripet care ajungînd la scoarța cerebrală dă naștere la senzații interne" [3, p. 56] și, pentru autor tocmai aceste senzații constituie afectul în înțelesul strict al cuvîntului.

Cu alte cuvinte, după excitarea receptorilor, calea senzitivă prin care excitația este condusă spre analizatorii corticali, intră la un punct al conducerii în legătură cu calea vegetativă, determinînd modificări reflexe la nivelul diferitelor organe și aparate: respiratorii, gastrice, cardiace, vezicale, pilo-motorii etc. Pentru a pune în evidență mecanismul producerii acestora C. I. Parhon cercetează, între altele, modul în care muzica influențează afectivitatea omului.

Pînă la data acestor studii, alți autori subliniaseră deja că muzica influențează cîmpul de inervație a nervului pneumogastric (circulația, respirația). Cunoscînd că rădăcinile nervului acustic pătrund în bulb la același nivel cu pneumogastricul, C. I. Parhon emite ipoteza că rădăcinile acestui nerv nu urmează în mod simplu un drum ascendent pentru a ajunge la centrii superiori în calea acustică centrală, ci ei dau colaterale reflexe care ajung la centrii pneumogastricului, determinînd prin intermediul lor modificări în sfera de inervare a nervului respirator, a inervației tubului digestiv, a tensiunii arteriale etc. Perceperea modificărilor propagate pe cale senzitivă a pneumogastricului corespunde modificărilor care formează starea afectivă produsă de muzică. Însă, posibilitatea ca influența muzicii să se resimtă și asupra inervației simpaticului nu numai a pneumogastricului [4, p. 142] îl determină pe autor să ridice problema acțiunii diferitelor sunete, acorduri, asupra tonicității vagului și simpaticului. Astfel, după o etapă de 20 ani, în 1950, autorul reia studierea acestei probleme cu ajutorul unui grup de colaboratori [4] ocupîndu-se mai strict de modificările circulației și respirației sub influența muzicii.

Referindu-se la circulație, observă că reacția vasomotorie variază cu intensitatea sunetului, cu timbrul, cu tonalitatea, cu ritmul, iar intensitatea reacției variază cu gradul de excitabilitate a individului. Această intensitate este mai mare la femei, la tineri, la hipertiroidieni și anfotonici [4]. Se remarcă de asemenea o scădere a ritmului cardiac, a tensiunii arteriale precum și modificări pletismografice, fapt care indică predominența acestui reflex asupra grupului parasimpatic [4, p. 1274]. La rîndul lor, modificările respiratorii constatate pe cale pneumografică, „depind și ele de intensitatea excitantului și de excitabilitatea individului. Se produce întotdeauna un reflex respirator de la începutul audiției, remarcîndu-se adesea o accelerare a ritmului la audiția ariilor triste sau duioase" [4, p. 1274]; „în mar-

șuri și muzică sincopată, respirația are tendința să urmeze ritmul muzicii", fapt care s-ar putea explica prin aceea că „la fiecare schimbare de ritm se produc noi excitații ale centrilor" [4, p. 1274].

Prin urmare se demonstrează apariția, sub influența muzicii, a unor modificări vasomotorii, cardio-inhibitorii și respiratorii produse pe cale reflexă, prin conexiunile cerebrospinale și căile vegetative.

Cît privește locul unde anume se formează aceste conexiuni este de remarcat, mai întîi, că C. I. Parhon și colaboratorii insistă, încă din 1950, asupra rolului substanței reticulate a nevraxului în realizarea unității somato-vegetative ca substrat material al fenomenelor afective, cu referire specială la afectele produse de influența muzicii. Astfel, între alte date anatomice, arată că fibrele acustice au relațiuni cu substanța reticulată și cu hipotalamusul. În hipotalamus ajung fibre din toate căile senzitive și senzoriale centrale. Din această regiune iau naștere o serie întreagă de reflexe endocriniene, hipofizare și epifizare precum și reflexe cu tract mai scurt sau mai lung în urma conexiunilor din hipotalamus, cu centrii din bulb și măduvă, a nervilor simpatic și parasimpatic. În afara conexiunilor între calea auditivă și vegetativă, la nivelul hipotalamusului, autorii presupun existența unor conexiuni între calea aferentă auditivă și cea aferentă vegetativă la nivelul substanței reticulate a bulbului. În consecință, locul de integrare a celor trei categorii de reflexe (vasculare, cardiace și respiratorii) se află la nivelul talamusului, hipotalamusului și foarte probabil al bulbului, între căile senzoriale și vegetative. Însă, indiferent de identificarea exactă a locului unde se produc legăturile nervoase, apariția lor implică participarea vieții vegetative în afecte: „reflexele vegetative dezlănțuite de excitanți senzoriali — spune C. I. Parhon — pot modifica starea funcțională a țesuturilor și organelor. Excitațiile pornite de la acest nivel pot influența terminațiunile senzitive ale acestor organe. Se produce un nou curent centripet pe calea sensibilității vegetative și în urmă a celei cerebrospinale care poate influența scoarța senzitivă respectivă în același timp în care analizatorul auditiv percepe muzica" [4, p. 1280].

Așadar, C. I. Parhon situîndu-se pe poziția materialistă în abordarea mecanismului vieții afective ajunge la concluzia că din punct de vedere genetic, afectele sînt expresia modificărilor vegetative: „adevărate percepțiuni asociate cu acelea senzitive și senzoriale obișnuite, avînd căi centripete care pot fi comune cu cele senzitive și senzoriale, dar care pătrunse în centrii nervoși dau colaterale care se leagă cu căile centripete sau centrifuge ale inervației vegetative (circulatoare, respiratoare, digestive etc.) aducînd în cele din urmă în conștiință impresiile acestei modificări. Este vorba nu de fenomene de cunoaștere, ci de fenomene de simțire. În realitate primele ne informează asupra celor ce se petrec în lumea din afară, ultimele asupra celor ce se petrec în propriul nostru organism [3, p. 15—16].

Considerăm important de a arăta că preocupările lui C. I. Parhon în legătură cu problema afectelor s-au manifestat, de la început, pe mai multe planuri. Astfel, odată cu lucrarea privind mecanismele prin care muzica influențează afectivitatea, autorul publică în același număr al «Buletinului Societății Romîne de neurologie, psihiatrie, psihologie și endocrinologie» (nr. 3 din 1927), o lucrare de psihofiziologie, mai particulară, asupra raportului ce poate fi stabilit între senzația de frig și sentimentul de frică. A-

ceastă lucrare a fost concepută în urma descrierii unor vise terifiante, de către un coleg și prin ea se reliefează din nou caracterul periferic al proceselor afective.

Visele presoanei respective surveneau în anumite condiții deosebite: frig în cameră, învelitoare subțire, dezvelire în timpul somnului. Frigul era punctul de plecare al visului ce-i producea frică. Autorul alătură acestor relatări, unele constatări asemănătoare din experiență proprie. Exclude mai întîi posibilitatea punerii în legătură a stărilor descrise cu intoxicația alcoolică sau cu vre-o infecție specifică și, rămînînd mereu surprins de apropierea reacțiilor determinate în organismul uman de starea de frig și cea de frică, autorul se întreabă ce anume au comun aceste două fenomene. El constată că modificările produse de frig (sbîrlirea pielei prin contractarea mușchilor netezi cutanați, frisonul, piloerecția și tremurul) sînt în legătură certă cu excitarea simpaticului. Or, în cazul fricii nu se întîlnesc în plus decît unele semne, ca, de exemplu, dilatația pupilară, care completează simptomatologia excitației simpaticului. Deci, excitația simpaticului este comună celor două stări și prin mijlocirea sa are loc transformarea senzației de frig în sentiment de frică [2, p. 197]. Autorul consideră că interpetarea pe care o dă faptului relatat sprijină ipoteza referitoare la rolul modificărilor periferice în producerea fenomenelor afective. După acest mecanism — conchide C. I. Parhon — se poate explica mai bine coloritul afectiv al unor vise. În cazul citat „senzația de frig în timpul nopții a determinat în repetate rînduri vise al căror fond afectiv era frica și al căror conținut ideativ era corelativ cu această stare afectivă“ [3, p. 56]. Faptul acesta relevă punctul de plecare periferic al fricii care se află în raport cu vazoconstricția produsă de frig și senzațiile specifice, consecutive acesteia. Autorul pune și de această dată problema conductorilor senzațiilor afective, arătînd că aceștia ar fi conductori senzitivi ai organelor vieții vegetative și că nu ar avea mare importanță „dacă simpaticul posedă sau nu fibre senzitive proprii, pentru că, în definitiv, este indiferent dacă conductorii amintiți aparțin sistemului cerebro-spinal, simpatic sau parasimpatic“ [3, p. 56]. El crede că a afirma mecanismul periferic al emoțiilor înseamnă „a demonstra că acestea sînt posibile în aceeași măsură cu sau fără modificări cardiace, vasomotorii, respiratorii etc.“ [3, p. 57]. Reamintind că pneumogastricul pare a fi cel mai însemnat dintre conductorii senzațiilor afective, C. I. Parhon arată că „existența unor centri în raport cu viața afectivă în scoarța cerebrală sau a unor centri intermediari care trebuie să fie localizați în regiunea ganglionilor bazilari, poate explica apariția unor psihoze afective prin leziuni cerebrale directe“ [3, p. 57]. El face însă rezerve asupra siguranței pe care o putem avea că „psihozele afective în general (mania, melancolia, sînt datorate de regulă unor alterații cerebrale primitive [3, p. 57] deși, citînd cazul lui Dostoevski, recunoaște, în *aurele afective* ale unor epileptici, un tip net de simptomatologie afectivă prin iritația cerebrală directă, tip comparabil cu acela întîlnit în modificările afective de origine cerebrală, primitive, întîlnite în paralizia generală progresivă. În sfîrșit, după ce arată că toate acestea „nu infirmă întru nimic existența unui mecanism periferic al vieții afective“, conchide că acesta nu este inconciliabil cu mecanismul central, căci „toate senzațiile recunosc un mecanism al cărui aparat începe la periferie și se termină în scoarța creierului“ [3, p. 58].

Cum este și de așteptat, C. I. Parhon arată că și modificările aparatului endocrin intervin în mod activ în mecanismul afectelor, citînd pe Cannon care a dovedit prezența unui exces de adrenalină secretată de glandele suprarenale în sîngele pisicilor expuse în fața cîinilor. Adrenalina face prin excitarea simpaticului să apară fenomene ale spaimei : dilatarea pupilelor, paliditatea pielei, senzația de frig și tremurăturile consecutive, zbîrlirea părului (piloerecția) etc. Referindu-se la tulburările afective întîlnite în manie și melancolie găsește „în majoritatea cazurilor o patogenie endocriniană (tiroidiană, ovariană sau tiro-ovariană)" [3, p. 57]. Însă cu aceasta am trece în domeniul unei probleme care nu intră în lucrarea de față, problema raportului dintre funcția glandelor cu secrețiune internă și procesele psihice, problemă de care învățatul romîn s-a ocupat în mod deosebit, dar pe care sperăm să o putem analiza cu alt prilej.

Înainte de a sublinia, în încheiere, valabilitatea actuală a ideilor psihologice din opera lui C. I. Parhon privind afectivitatea, trebuie să amintim că cercetătorul C. I. Parhon, asemenea tuturor cercetătorilor de autentică valoarea științifică, arată o deosebită precauție în modul de a generaliza rezultatele studiilor sale.

El sugerează cercetarea mai amănunțită a răspîndirii colateralelor pneumogastricului și ale simpaticului, precum și punerea lor în evidență cu ajutorul secțiunilor histologice : „problema mecanismelor afectelor — spune autorul — cere desigur cercetări noi. Acestea ar putea avea loc asupra bolnavilor maniaci, melancolici, anxioși etc. sau asupra unor indivizi normali inteligenți și sensibili în același timp. Ar fi vorba de cercetări de laborator foarte delicate și amănunțite. Ar trebui să se studieze corelațiile dintr-o anumită stare afectivă — cunoaștem infinitele nuanțe ale acestora — și modificările inervației diferitelor viscere, ale pielei etc. De asemenea modificările fizico-chimice ale sîngelui" [3, p. 58], la care ne-am permite să adăugăm cercetarea asiduă a modului în care funcțiile corticale reglează activitatea subcorticală a creierului și punerea în evidență a conținutului afectelor complexe superioare. În această privință cercetările de specialitate reliefează tot mai mult rolul important al activității corticale, iar de la Dumas încoace se dovedește mereu că reacțiile vegetative nu sînt specifice pentru determinarea conținutului emoțiilor, dată fiind slaba diferențiere a sistemelor psihofiziologice inferioare. Desigur, C. I. Parhon — așa cum singur o arată în introducerea la una din lucrările sale — nu a adîncit îndeajuns rolul cortexului, cu toate că niciodată nu a privit ca ruptă de aceasta funcția diferitelor segmente ale sistemului nervos.

În perspectiva descoperirilor pavloviene asupra activității nervoase superioare, psihologia actuală subliniază de fiecare dată caracterul de corticalizare a afectelor. Intensitatea lor este condiționată de semnificația pentru om a fenomenelor care le cauzează și de structura personalității, de exigența acesteia față de sine. Afectele sînt forme ale trăirilor sau atitudinilor subiective ale omului față de realitatea internă și externă, sînt forme de reflectare a realităților, trebuințelor și motivelor activității. Frica spre exemplu, nu este un fenomen simplu și uniform. El are nuanțe diferite. Frica de moarte, legată de instinctul de conservare, se deosebește mult de frica de a încerca o situație penibilă, legată de relațiile sociale ale persoanei. De asemenea, cu

greu am putea vorbi de identificarea influenței *muzicii* asupra vieții psihice prin simplu studiu al ritmului sunetelor sau chiar al acordurilor, cîtă vreme muzica rămîne o expresie artistică amplă ce cuprinde mesagii proprii, create și percepute cerebral. Reacția psihică la influența muzicii implică și un proces de înțelegere odată cu trăirea afectivă nediferențiată, presupunînd participarea complexă a personalității în totalitatea sa.

Desigur, rolul de seamă în mecanismul de producere a afectelor îl are regiunea subcorticală unde se găsesc centrii de reglare ai sistemului nervos vegetativ, a funcției organelor interne. Aceasta și explică legătura strînsă dintre afecte și diversele schimbări produse în organism (căile respiratorii, cordul, vasele sanguine etc.). Și, în această privință, psiho-fiziologia pavloviană confirmă în mare măsură opiniile lui C. I. Parhon, cînd arată că schimbările variate în funcțiile organismului sînt în legătură cu producerea stării afective. Aceste schimbări funcționale „au apărut în procesul adaptării organismului la mediu ca o reacție în satisfacerea sau nesatisfacerea trebuințelor organice", așa cum scrie colectivul condus de Smirnov A. A. în *Psihologia* recent redactată [5, p. 406].

Faptul că afectele primare se caracterizează prin schimbări produse în funcția organelor interne nu îndreptățește reducerea lor la expresia însumată a senzațiilor organice datorate acestor schimbări, după cum a procedat James și Lange în secolul trecut. Este cunoscut că primul a mers atît de departe încît găsea în schimbările respective însăși izvoarele sau cauza emoțiilor, ajungînd la concluzia că „sîntem triști pentru că plîngem, ne temem pentru că tremurăm, ne bucurăm pentru că rîdem". De aceea James a și fost asemuit cu omul care caută să pornească la drum așezînd caii în urma căruței.

C. I. Parhon, departe de a susține teoria periferică a producerii efectelor în modul susținut de psiho-fiziologii amintiți, arată doar geneza condiționărilor afective, încercînd să pună în evidență mecanismele lor fără a le nega legăturile cu activitatea corticală, cu conștiința. El cunoștea bine că schimbările periferice ale organismului nu epuizează întregul mecanism al afectelor. Așa se și explică opinia sa după care afectele „rezultă din ajungerea pînă la conștiință a impresiilor ce se produc din funcționarea diferitelor organe [3, p. 22], numindu-le, nu senzații simple, ci percepții de un anumit fel. Totodată, subliniind legătura acestora cu cel de al doilea sistem de semnalizare [3, p. 13] vizează rolul reglator al scoarței cerebrale pentru procesele subcorticale. Deși savantul romîn nu a abordat sistemul complex de legături condiționate, formate în experiența anterioară, sistem care are o înrîurire decisivă asupra afectelor, ci s-a ocupat cu deosebire de mecanismele directe ale acestora, nu a putut scăpa totuși din vedere unele concluzii ale experiențelor lui Sherington și Cannon. Se știe că Sherington, întrerupînd chirurgical modificările periferice caracteristice anumitor emoții, arată că acest fapt nu schimbă imediat atitudinea emoțională respectivă. Cannon, la rîndul său, arată că nici provocarea artificială a unor modificări periferice nu produce emoții. Adrenalina secretată de glandele suprarenale, intrînd în sînge, provoacă în organism modificări proprii afectului de frică la animale, dar injectarea ei în diverse doze la om determină modificări în senzațiile organice fără a apărea emoția de frică. Or, în cadrul proceselor corticale, chiar și cele mai neînsemnate conflicte pot să producă stări afective. Evident, me

canismele inițiale ale afectelor, ca procese necondiționate, se completează cu elementele condiționării de diferite ordine în procesul vieții, dezvoltîndu-se astfel pe calea achizițiilor reflex-condiționate.

Cercetările întreprinse de C. I. Parhon asupra mecanismelor psiho-fiziologice ale corelației proceselor senzoriale cu procesele afective au o importanță deosebită pentru psihologie, mai ales dacă ținem seamă că ele au început să fie efectuate într-o vreme cînd fenomenele psihice erau explicate prin formule idealiste de tip kantist, integralist, comportist etc. Studiind legătura dintre modificările survenite în funcția organelor și afecte precum și existența conductorilor periferici ai afectelor, C. I. Parhon a contribuit efectiv la îndepărtarea misterului care domina cercetarea afectivității, așezînd-o pe temeiul ei propriu: cunoașterea activității neuro-fiziologice și a bazelor materiale ale vieții. El a început prin a dezvolta teoria mecanismului periferic al afectelor, dar a intuit adevărul că această teorie nu poate avea, pe planul ontogenezei, aceeași importanță ca în filogeneză, fapt ce este dovedit, astăzi, de cercetările privind mecanismele aferentației inverse și procesul de conștientizare a actelor psihice elementare ale omului. Anticipînd perspectivele de dezvoltare ale psihologiei ca știință, autorul a putut nota, cu trei decenii în urmă, că mecanismul periferic și cel central nu sînt de neconciliat în explicarea vieții psihice, deoarece „toate senzațiile recunosc un mecanism al cărui aparat începe la periferie și se termină în scoarța cerebrală". Desigur, baza afectelor nu poate fi mai puțin materială dacă se află legată de sistemul nervos central, mai mult de cît de cel periferic, mai ales că, la om, componența corticală fiind implicată în mecanismul și conținutul tuturor proceselor psihice, nu numai al celor intelectuale, lasă fără obiect disputa celor două teorii antagonice asupra afectelor.

BIBLIOGRAFIE

1. Parhon C. I. — *Par quel mécanisme la musique agit-elle sur notre affectivité?* «Bulletin de la Société Roumaine de Neurologie, Psychiatrie, Psychologie et Endocrinologie», Iassy, 1927, nr. 3.
2. Parhon C. I. — *Sur les rapports existents entre la peur et la perception de froid.* «Bulletin de la Société Roumaine de Neurologie, Psychiatrie, Psychologie et Endocrinologie», Iassy, 1927, nr. 3.
3. Parhon C. I. — *Opere alese*, vol. II, Ed. Acad. R.P.R., 1957.
4. Parhon C. I., Aslan Ana și Vrabie Al. — *Lucrările sesiunii generale științifice ale Acad. R.P.R. din 2—12 iunie 1950.*
5. Smirnov A. A., Leontiev A. N., Rubinstein S. L. și Teplov B. M. — *Psihologia.* Ed. didactică, București, 1959.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ЭЛЕМЕНТЫ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ К. И. ПАРХОНА МАТЕРИАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ АФФЕКТАЦИИ

Краткое содержание

В работе К. И. Пархона показывается, что несмотря на то что он был интенсивно занят задачей желез внутренней секреции, разрабатывал много раз и психологические задачи, внося каждый раз новые идеи, которыми содействовал в развитии психологии как наука.

Делая подродный анализ работ И. К. Пархона о механизмах при помощи которых музыка содействует аффектации и работе, о связи между ощущением холода и эмоции страха, подчёркивается позиция материалистическо-детерминизма по которым румынский учёный рассматривает психические процесы, аффективные, доказывая их материальный характер, в то время когда психология имела философо-материалистическое, идиалистическое направление.

ÉLÉMENTS DE PSYCHOLOGIE DANS L'OEUVRE DE C. I. PARHON

(Les bases matérielles et l'affectivité)

Résumé

On indique dans cette oeuvre que C. I. Parhon queiqu'il ait été intensivement préoccupé du problème des glandes à sécrétion interne, a débattu à plusieurs reprises le probleme de psychologie, apportant chaque fois de nouvelles et fécondes idées, par lesquelles il a contribué au développement de la psychologie comme science.

En faisant une minutieuse analyse des ouvrages de C. I. Parhon sur les mécanismes par lesquels la musique influence l'affectivité et celle de l'ouvrage concernant le rapport entre la sensation du froid et l'émotion de peur, on souligne la position matérialiste déterministe de laquelle le savant roumain a regardé les procés psychiques, affectifs, démontrant leur caractère matériel du temps lorsque la psychologie avait une orientation philosophique — métaphysique, idéaliste.